

VERSLAG

VAN DE NAAMKUNDE-COMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1966

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1966—1967

De commissie

De commissie vergaderde op 4 april 1966. Tot buitengewoon lid werd benoemd Prof. Dr. L. J. Pons. In de vergadering van de Afdeling Letterkunde van de Akademie werd het commissielid Dr. P. J. Meertens benoemd tot lid van deze Afdeling. In verband hiermede werd de heer Meertens benoemd tot gewoon lid van de commissie, en tot voorzitter gekozen, nadat Mr. S. J. Fockema Andreae te kennen had gegeven om gezondheidsredenen als zodanig te willen aftreden.

De heer Fockema Andreae is vanaf 15 februari 1951 voorzitter van de commissie geweest. De commissie verheugt zich erover dat hij als lid deel van haar zal blijven uitmaken, zodat zij van zijn rijke ervaring en grote kennis zal kunnen blijven profiteren.

Vragenlijsten

Ten bate van een onderzoek, dat verricht wordt aan het Nederlands Instituut aan de Universiteit van Nijmegen, heeft de commissie in december 1965 een negende vragenlijst doen uitgaan, waarin gevraagd werd naar de adjectieven die van plaatsnamen gevormd worden. Nadat in 1965 reeds 170 lijsten terugontvangen werden, zijn er in het verslagjaar nog 718 exx. binnengekomen, zodat het totaal aantal teruggezonden exx. 888 bedraagt.

Symposia

Het gelukte de commissie niet dit jaar de gebruikelijke symposia te organiseren, door het bedanken van de daartoe uitgenodigde sprekers.

Universiteit van Amsterdam

Het verheugt de commissie dat door haar bureau nauw contact wordt onderhouden met het Historisch Seminarium van de Universiteit van Amsterdam. Steeds meer studenten vinden de weg naar het Naamkunde-bureau en de daar bewaarde verzamelingen. Het bureau en het seminarium houden rekening met elkaars aanschaffingsbeleid voor de bibliotheek, opdat onnodige doublures vermeden worden.

Uitgaven

Aangezien dit jaar geen symposia werden georganiseerd, verschenen in de reeks „Bijdragen en Mededelingen van de Naamkundecommissie” geen nieuwe deeltjes. Wel is in voorbereiding een deel over „De geschiedenis en toponymie van Didam” door de heren Blok en A. Tinneveld.

Van de gezamenlijk met de Vereniging voor Naamkunde te Leuven

uitgegeven „Mededelingen” verschenen de afleveringen 1 t/m 4 van de 42e jaargang (1966). Daarin schreef de heer H. Buitenhuis een artikel over „Familienamen en migratie in Nederland”.

„In de „Mededelingen van de Centrale Commissie voor Onderzoek van het Nederlandse Volkseigen”, no. 18, jrg. 1966, schreef de heer Buitenhuis een artikel over „Namennoed en namenovervloed”.

Vergaderingen en congressen

In samenwerking met het Dialecten- en Volkskundebureau werden voor de medewerkers bijeenkomsten georganiseerd, op 5 februari te Purmerend, op 26 maart te Eindhoven en op 15 oktober te Goes, welke zich in een goede belangstelling mochten verheugen. Alle drie keren leidde de secretaris de bijeenkomsten en sprak hij over het veldnamenonderzoek.

Op het negende Internationale Congres voor Naamkunde, dat van 4 t/m 9 juli te Londen werd gehouden, werd de Akademie vertegenwoordigd door de voorzitter, de Centrale Commissie door de secretaris en het bureau door Drs. R. Rentenaar. Voor een verslag van dit congres verwijzen wij naar de Rapporten van de Akademie over het verslagjaar. Op dit congres hield de secretaris een referaat over „Probleme der zeitlichen Schichtung niederländischer Flussnamen”, dat zal verschijnen in de „Beiträge zur Namenforschung”. Het referaat dat de heer Rentenaar op het congres hield over „Flurnamen und Landmasse in den westlichen Niederlanden” zal eveneens in genoemde „Beiträge” verschijnen onder de titel „Metrologische Bemerkungen zu niederländischen Flurnamen”. Op het congres te Londen werd een „Internationale Kommission für europäische Hydronomie” opgericht. De secretaris werd tot lid en secretaris van deze commissie gekozen.

Op 28 en 29 maart bezocht de secretaris de werkvergadering, gehouden te Karlsruhe, van de Commissie voor het Altdeutsches Namenbuch van de Arbeitsgemeinschaft der historischen Kommissionen und Landesgeschichtlichen Instituten. Het werk voor deze groot opgezette uitgave, waaraan in 1965 werd begonnen, wordt op het Naamkundebureau met grondigheid en voortvarendheid verricht door Drs. R. Künzel onder leiding van de secretaris.

De secretaris vertegenwoordigde het bureau op het Friese Philologencongres, dat van 28 augustus t/m 1 september te Franeker werd gehouden, en waarop hij een der hoofdreferaten hield over „De plaatsnamen van Holland en Westfriesland”. Dit referaat zal verschijnen in „Philologica Frisica 1966”. Voor de Stichting Brabants Heem hield de secretaris op 27 februari te Bokstel een lezing over „Ontwikkeling en toekomst van het toponymisch onderzoek in Nederland”. Deze lezing is gepubliceerd in het tijdschrift „Brabants Heem” no. 18 (1966), p. 26-42. Ook hield hij een lezing op 22 maart te Delft voor het Genootschap Delfia Batavorum over „Plaatsnamen en geschiedenis in Zuid-Holland”

en op 23 april te Leiden voor de Historisch-Geografische Werkgroep van het Kon. Nederl. Aardrijkskundig Genootschap over hetzelfde onderwerp.

De heer Rentenaar vertegenwoordigde het bureau op 21 en 22 maart op een congres te Rotterdam over „Stadskernonderzoek”, georganiseerd door het „Co-ordinating Advisory Committee on Archaeologic Research in the area of Rotterdam”.

Een bijzondere vermelding verdient de enthousiaste lezing, met lichtbeelden, die de heer J. de Vries op 4 maart hield voor het personeel van het bureau van de Centrale Commissie over zijn werk in Zeeuws-Vlaanderen.

Het verheugt de commissie dat de Acta van het 8e Internationale Congres voor Naamkunde, te Amsterdam dit jaar op een zodanig tijdstip konden verschijnen, dat de secretaris een exemplaar hiervan op het negende congres te Londen aan de Britse Minister van Onderwijs kon aanbieden.

Medewerkers

Voor de werkzaamheden tot uitbreiding van het aantal correspondenten verwijzen wij naar het verslag van de Dialectencommissie.

De heer Buitenhuis onderhield ook dit jaar weer de contacten met de medewerkers aan het verzamelen van de veldnamen. De door het initiatief van Dr. C. C. W. J. Hijzeler, directeur van het Rijksmuseum Twente te Enschede, totstandgekomen werkgroep voor het verzamelen van veldnamen in dat deel van Twente dat niet bewerkt is door wijlen de heer B. H. Hommen, heeft haar werkzaamheden ook dit jaar voortgezet. Ook de groepen in Hardenberg, Gramsbergen, Ommen en Olst zetten de werkzaamheden voort. Van de navolgende medewerkers ontving het bureau kaarten, fiches en/of lijsten met veldnamen: H. Schoorl, Hillegom; E. Zandstra, Epe (voor dorpspolder Terwolde uit verschillende schriftelijke bronnen); A. P. A. M. van Agtmaal, Huybergen; G. J. Veerman, Wijhe; Ir. J. A. van Nieuwenhuyzen, Doetinchem (van de ruilverkavelingen „Voorst” gemeente Gendringen, Zelhem en Geesteren); D. J. Immink, Beusichem; Dr. D. van der Haar, Amersfoort (voor Gemeinden). Kaarten van Bunnik, Odijk en Werkhoven werden gezonden aan de heer D. R. Klootwijk te Bunnik. In deze laatste plaats is een Historische Kring opgericht, die in samenwerking met de Archeologische Werkgroep „Utrecht” de veldnamen in genoemde plaatsen zal verzamelen. Eveneens werden kaarten gezonden van Beers aan de heer J. van Himbergen, aldaar en van Deurne aan mej. R. van Loon, aldaar. De heer J. Minnema ontving materiaal voor het verzamelen van namen in de gemeente Apeldoorn.

Gezien de kleine omvang van het aan het bureau aanwezige Zeeuwse materiaal is het bijzonder verheugend dat een aantal medewerkers op Zuid-Beveland is begonnen met het verzamelen van veldnamen. Zo

konden kaarten en fiches worden gezonden aan de heer C. Burger te Kattendijke, die de gemeente Wemeldinge zal bewerken, aan de heer Th. van Doeselaar te Hoedekenskerke, die zijn arbeidsterrein gevonden heeft in de z.g. „Zak” van Zuid-Beveland, terwijl ten slotte mw. G. C. Lindenbergh te Vlissingen zal pogen de namen in de gemeente Kruiningen te verzamelen.

De heer C. D. Nagtglas heeft zijn werkzaamheden voor het verzamelen van de veldnamen in de provincie Noord-Holland voortgezet. Het materiaal van de Geestmerambacht is nu geheel compleet, voor zover de namen te achterhalen waren. Tevens heeft hij de namen van de Westerkooog, de Beetskooog, de Kwadijkerkooog, de Valkkooog en de Overweerse-polder genoteerd, op kaarten gebracht en geficheerd. Ook aan het verzamelen van de namen van de Zaanstreek en in Waterland heeft hij verder gewerkt. Beide laatstgenoemde gebieden leverden hem veel moeilijkheden op, omdat er weinig medewerkers te vinden waren, die in staat waren veldnamen in hun omgeving op te geven. De voorraad veldnamen op lijsten, kaarten en fiches is gestegen tot ruim 125.000. Het dupliceren en systematiseren bleek een zo omvangrijk werk, dat daarvoor naast mej. J. A. Padt, die per 1 januari in dienst trad, regelmatig werkstudenten aangetrokken moesten worden, terwijl mej. T. M. Deen, naast haar werkzaamheden voor het Repertorium van familienamen, een deel van haar tijd aan het ordenen van het veldnamenmateriaal moest besteden. Het personeelsgebrek maakt dat dit omvangrijke werk slechts langzaam kan vorderen.

Nederlands Repertorium van Familienamen

Het zo juist genoemde personeelsgebrek is tevens één van de belangrijkste oorzaken van de vertraging in de uitgaven van het Repertorium. De verwachting dat het deel over de provincie Utrecht nog dit jaar kon verschijnen, ging helaas niet in vervulling, mede door de in het vorig jaarverslag vermelde onnauwkeurigheden, die een minutieuze controle van de frequentielijsten vorderden. Mej. Deen en de heer N. M. Stolk besteedden een groot deel van hun tijd aan de controle van dit deel. Aan het einde van het verslagjaar waren zij bezig met het corrigeren van de drukproeven, zodat verwacht mag worden dat dit deel medio 1967 kan verschijnen. Daarnaast besteedden zij hun aandacht aan de correctie van de drukproeven van het deel Zeeland. Aan het einde van het verslagjaar was de revisie van dit deel gecorrigeerd en teruggezonden aan de drukkerij. Verwacht mag worden dat dit deel in februari 1967 zal verschijnen. De inleiding van dit deel werd geschreven door de voorzitter van de commissie, terwijl het deel Utrecht ingeleid werd door de heer Buitenhuis. De heer Mr. H. U. Thoden van Velzen zette zijn vrijwillige arbeid aan de telling van de gemeente Amsterdam voort. Hij is bij dit omvangrijke werk, dat hij geheel alleen verricht, gevorderd tot de letter T. De kopij van de provincie Overijssel kwam dit jaar gereed en de

commissie is dankbaar dat zij Prof. Dr. K. Heeroma bereid gevonden heeft de inleiding voor dit deel te schrijven.

Het was voor de commissie een grote teleurstelling van Gedeputeerde Staten van Zeeland te moeten vernemen, dat voor het deel Zeeland van provinciewege geen subsidie kon worden verleend: Dit in tegenstelling tot het beleid van de Staten van die provincies, waarvan de delen reeds zijn verschenen, die wel subsidie hebben verleend. De commissie spreekt de hoop uit, dat Gedeputeerde Staten van Zeeland alsnog op hun besluit zullen terugkomen. Voor de financiering van de overige delen van het Repertorium zal een herziening van genoemd besluit van het grootste belang zijn.

Van de provincies Gelderland, Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg zijn de namen nog slechts per gemeente geteld. Deze tellingen moeten, evenals die van de steden Rotterdam en 's-Gravenhage nog gecontroleerd worden. Met de controle van laatstgenoemde stad is de heer Stolk begonnen. Het reeds enkele malen genoemde personeelsgebrek maakt een snelle bewerking van dit materiaal vrijwel onmogelijk, vooral omdat van de bovengenoemde provincies de frequentielijsten nog samengesteld moeten worden.

Correspondentie en overige werkzaamheden

Ook dit jaar ontving het bureau weer vele brieven om inlichtingen. Vragen betreffende toponymische onderwerpen werden beantwoord door de secretaris en de heer Rentenaar; die betreffende anthroponymische onderwerpen door de heer Buitenhuis. Voor het familienamenmateriaal van de Volkstelling 1947 bestond weer veel belangstelling, vooral van de zijde van hen die zich met genealogisch onderzoek bezighouden.

De heer Rentenaar zette zijn werkzaamheden aan Van Mieris' Groot Charterboek voort, terwijl hij tevens veel aandacht besteedde aan de uitbreiding van het kaartenmateriaal en aan metrologisch onderzoek.

Woordenlijstcommissie

De Nederlandse delegatie van de Nederlands-Belgische Woordenlijstcommissie, die de wettelijke regeling van de schrijfwijze der Nederlandse plaatsnamen voorbereidt, en waarin de voorzitter en secretaris als adviserende leden zitting hebben, heeft ook dit jaar verschillende keren op het bureau van de commissie vergaderd.

Bibliotheek

De bibliotheek van het bureau werd door aankoop en schenking opnieuw in belangrijke mate uitgebreid. De namen van de schenkers zijn in de bijlage vermeld. De kaartenverzameling kon, naast die welke van de Stichting voor Bodemkartering te Bennekom en van particuliere medewerkers werden ontvangen, weer uitgebreid worden met de dit jaar verschenen bladen van de Bodemkaart van Nederland (schaal 1 : 50.000) en de Hoogtekaart van Nederland (schaal 1 : 10.000). Door bemiddeling

van de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Defensie ontving het bureau opnieuw een aantal bladen van de chromo-topografische kaarten des Rijks (schaal 1 : 25.000) van de Topografische Dienst te Delft. Door bemiddeling van het Ministerie van Waterstaat ontving het bureau wederom een aantal kaarten van de nieuwe uitgave van de Waterstaatskaart van Nederland.

De bibliotheek en de verzamelingen van het bureau werden ook dit jaar door velen geraadpleegd, waarbij de ambtenaren dikwijls tijdrovende assistentie moesten verlenen. In het vorig jaarverslag werd reeds melding gemaakt van het nijpende ruimtegebrek. De uitbreiding van de bibliotheek met boeken en kaarten en de aantrekking van losse arbeidskrachten voor de bewerking van het zich steeds uitbreidende veldnamenmateriaal maken dit probleem nog urgenter. Deze situatie doet de commissie met nog meer klem aandringen op een zo spoedig mogelijke verbetering van de huisvesting van het bureau.

Bezoekers

Naast de hierboven reeds vermelde bezoekers dient nog vermeld te worden, dat Dr. A. S. Mikésy, bibliothecaris aan de Universiteit van Boedapest, op zijn verzoek een stipendium verkreeg van de Nederlandse regering, dat hem in staat stelde een zestal weken op het bureau van de commissie te werken en kennis te nemen van de nieuwste internationale literatuur op naamkundig gebied.

Financiën

Voor het financiële beheer moge naar de rekening en verantwoording der Centrale Commissie worden verwezen.

Namens de Commissie voor Naamkunde (Toponymie en Anthroponymie) der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen:

P. J. MEERTENS, *voorzitter*,
D. P. BLOK, *secretaris*.

BIJLAGE

Lijst van personen en instellingen die in 1966 publikaties schonken aan het Naamkundebureau:

Algemeen Rijksarchief; Dr. D. P. Blok; mw. Dr. J. C. Daan; Dienst van Gemeentewerken van Rotterdam, afdeling Oudheidkundig Onderzoek; A. Doppagne; Gemeentebestuur van Wanrooi; Gemeentelijke Archiefdienst van Amsterdam; Dr. M. Gyseling; Drs. H. Halbertsma; Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam; G. Prop; Provinciale Inspectie van de Gemeente- en Waterschapsarchieven in Zuid-Holland; Rijksarchief in de provincie Utrecht; Ständiger Ausschuss für geografische Namen; W. P. Vemer.